

KAUNIISTI KUKKIVAT
SIPULI- JA
MUKULAKASVIT

Silmäniloa ympäri vuoden

YLEISTIETOA SIPULI-JA MUKULAKASVEISTA

Määritelmä:

Sipuli on lyhytnivelvälinen, silmumainen varsi, jonka lehdet ja niiden tyvet ovat turvonneet ravintovarastoksi

- kaksi sipulityyppiä:

a) kerroksellinen, esim. kepasipuli

b) suomumainen, esim. varjolilja

- sipulikasveja ovat mm. liljat, narsissit, tulppaanit, sinililjat, hyasintit ja laukat

- kuuluvat yksisirkkaiseihin

Mukula on maltoinen ”tasarakenteinen” varastoelin kasvin varressa, juuressa tai rönsyssä

- esimerkkejä daaliat, miekkaliljat, kruunuvuokko, begoniat
- sipuli- ja mukulakasvit sopeutuneet arojen ja vuoristojen kuivaan ja äärevään ilmastoon (talvivarasto >> nopea kasvuunlähtö keväällä)
- lisääntyminen sivusipuleista/-mukuloista

Ylärivissä *soihtuliljan, kruunuvuokon, tarhamiekkaliljan, tiikerikukan, sinisarjan ja begonian mukuloita*

ISTUTUS JA HOITO

AVOMAALLA

- **säilytys** ilmastossa paperipussissa (homehtumisriski)
- paras laatu: pullea, kiinteä sipuli/mukula
- **istutussyvyys** 3 x sipulin/mukulan korkeus, suippo pää ylöspäin
- multava, kalkittu, hiekkapitoinen, läpäisevä **maaperä** tai ruukkumulta (liika märkyys mädännyttää)
- **istutusväli** riippuu kasvin koosta, esim. tulppaani yms 10-15 cm, krookus n 8 cm
- paras vaikutelma yhtenäinen **ryhmä**, ei hajallaan
- **istutusaika** keväällä kukkiville syys-lokakuu maan jäätymiseen saakka (maan lämpö alle 10 astetta)

RUUKUSSA

Joulukukkien (hyasintti) hyötäminen:

1. Istuta sipulit 10-12 vk (lokakuu) ennen haluttua kukintaa multa tai maljakkoon, jätä n 1/3 sipulista näkyviin
2. Vie pimeään, viileään (10-12 astetta) paikkaan, kastele tarvittaessa
3. Kun verso on n 5 cm, tuo huoneen lämpöön ja valoon
– uusi amarylliksen sipuli ei tarvitse kylmäkäsittelyä, mutta kerran kukkinut tarvitsee sen tulevana syksynä; ohjeet jatkohoitoon, kesällä ulos kasvamaan jne!

– sipulikasveja voi hyötää ruukussa myös **kevääksi**, esim. istutus joulukuussa >> lämpimään maaliskuussa. Istutus kerroksittain: pienet ylemmäs, isot alemmas>> kukkivat eri aikaan

HOITO

Keväällä
lannoitus

Joulu- ja
pääsisäiskukkien
sipulien istutus

Jos kasvu
taantunut >>
sipulirykelmän
jako ja
uudelleenistutus
lehtien
kuihduttua

Kukinnan jälkeen
siemenkodat pois
(vievät energiaa
kasvulta)

Lehdistä
yhteytystuotteet
varastoituvat
sipuliin/mukulaan >
seuraavan kesän
kasvuvoima

Kellastuneet
lehdet katkaistaan
tai painuvat maata
vasten piiloon

Syksyllä arkojen lajien
(daalia, gladiolus)
sipulit/mukulat
nostetaan maasta
talvetukseen

Tuholaiset:
myyrät, liljakukot
yms

SIPULIKUKKIEN KÄYTTÖTAVAT

Leikkokukkana

Ruukussa

Kukkapenkissä

Nurmikolla: *varjossa*: sinililjat,
lumikello, kevätkello

valossa: posliini-
hyasintti, kelta-
laukka, kevättähti

Pensaiden ja puiden alla

ERILAISIA KUKINTA-AIKOJA

Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu jne
lumikello	krookus	narsissit	korkeat tulppaanit	laukat	syyskrookus
kevättähti	kevätkello	aikaiset tulppaanit	helmililja	varjopilja	gladiolukset
talventähti	sinililja	hyasintti		ruskolilja	myrkkylilja
	kevätkurjen miekka	helmililja			daaliat
		keisarinpi- karililja			monet liljat

LILJAKASVIT (LILIACEAE) ISOLILJAT (SUKU LILIUM)

- valtaosa kotoisin itäisestä Aasiasta, luonnonvaraisina pohjoisen pallonpuoliskon lauhkeilla vyöhykkeillä
- elävät enimmäkseen vuoristoissa 1500-2500 metrin korkeudessa
- sietävät alhaisia lämpötiloja
- kasvatettu jo 3000 v sitten esim Egyptissä
- n 100 lajia, Suomessa yleisimmät ruskolilja (meillä 1600-l lähtien), tiikerinlilja (itusilmut) ja varjolilja, marhanlilja
- kukan rakenne kolmella jaollinen (verho-, terä-, hedel.)

LOPPUKESÄLLÄ KUKKIVIA TUOKSUVIA LILJOJA:

- *Oriental-eli idänliljat* kerrattukukkaisia
- Jopa 1,5 m korkeat *puuliljat* ovat Oriental- ja trumpettililjojen risteymä. Isot sipulit, valtavat kukat. Tuettava.
- Risteytetyt *värililjat* matalampia, sopivat myös ruukkuistutukseen
- *Trumpettililjoilla* pitkät, putkimaiset kukat, jotka osoittavat usein ylöspäin tai hieman sivulle. Vaaleita värisävyjä

- Keväällä kukkivia liljoja Fritillariat eli pikarililjat: kirjopikarililja hento, ruutukukkainen
- Keisarinpikarililja: roteva, kukat latvassa kehänä, vahvan hajuinen
- Suomessa luonnonvaraisena käenrieskat (Gagea), kielotkin aiemmin Liliaceaessa

EI VARSINAISIA LILJOJA:

Sinililjat (Scilla): vaatimaton, leviää ruohikolla siemenistä

Helmililjat (Muscari): myskin tuoksu, vaatimaton, tupastuessaan jaettava

Miekkaliljat (Gladiolus): korkea, miekkamaiset lahdet, mukula, esikasvatus

Syysmyrkkylilja (alaston impi, Colchicum autumnale)

TULPPAANIT (TULIPA)

- kotoisin Turkin vuoristoisilta, karuilta alueilta
- villit kantamuodot matalia, pienikukkaisia
- kaupallinen kasvatus ja jalostus alkoi n 1000 v sitten Osmanien valtakunnassa
- Turkissa uskonnollinen symboli, merkitys taiteessa ja kulttuurissa
- Eurooppaan 1500-l, nimi tulee turbaanista

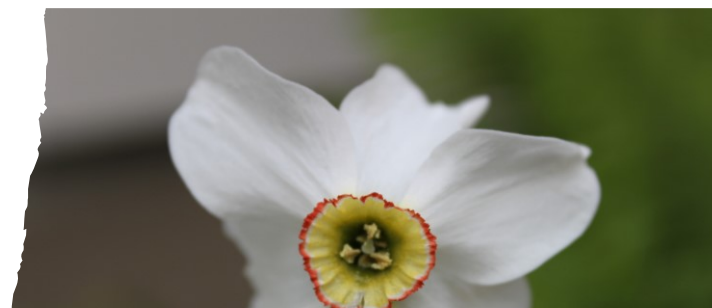
- Hollannissa alkoi tehokas jalostus ja viljely >>> laaja vienti
- Eri aikoihin kukkivia lajikkeita:
 - 1) Aikaiset pienet, sirot, monivuotiset kasvitieteelliset tulppaanit
 - 2) Yksinkertaisin kukin kukkivat varhaiset lajikkeet
 - 3) kerrannaiskukkaiset, pitkään kukkivat myöhäisemmät

NARSISSIKASVIT (AMARYLLIDACEAE)

Narsissit (*Narcissus*) kotoisin Pyreneitten niemimaalta, tunnettiin jo Egyptissä

- Kreikassa viljelty 400 ekr, Pohjois-Euroopassa keskiajalla, Suomessa 1700-luvulta
- suvussa 50 lajia, lisäksi tuhansia risteymiä ja muunnoksia
- nimen alkuperä: a) narke (kreikk.)=halvaus; myrkyllisiä aineita b) Narkissos-myytti (Narkissos rakastui omaan kuvajaiseensa...)
- kasvupaikka: keväällä kostea, kuivuu kesällä. Sietää varjoa, mutta valo edellytys sipulien kehittymiselle
- menestyy nurmikolla ja hylätyissä pihapiireissä esim. valkonarsissi *Narcissus poeticus* (kuva) ja kerrannaiskukkainen Actae-valkonarsissi, samoin keltanarsissi *Narcissus pseudonarcissus*

NARSISSIKASVIT

Laukat eli sipulit (*Allium*)

- yli 1000 lajia pohjoisen pallonpuoliskon lauhkeilla aroalueilla
- useita ravintokasveja, mm purjo, sipulit, kynsilaukka, ruoholaukka
- voimakas tuoksu, pyöreä kukinto
- koristekasveja mm keltalaukka, jättilaukat, pallolaukka, hajulaukka, lehtolaukka
- karhunlaukka luonnonvaraisena Ahvenanmaalla lehdoissa
- kasvupaikka valoisa ja vettä läpäisevä

MUITA NARSISSIKASVEJA

Lumikellot (*Galanthus*)

- esim. puistolumikello (*Galanthus nivalis*)
- helppohoitoinen, aikainen, myrkyllinen

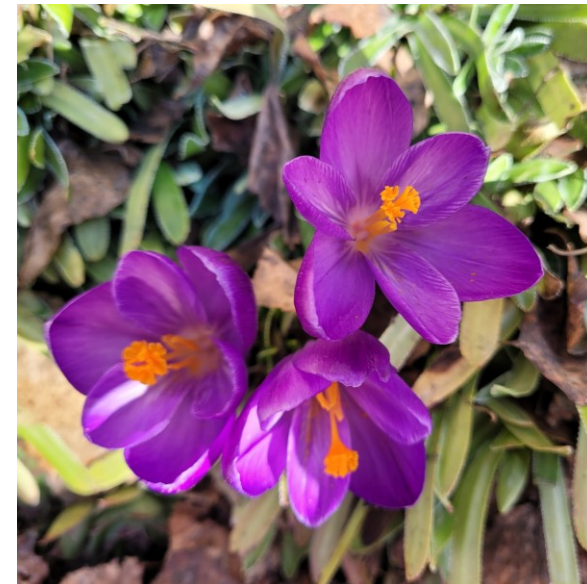
Kevätkello eli kevätlumipisara (*Leucojum vernum*)

- kukka kellomainen, vihreät täplät
- myöhäisempi kuin lumikellot

KROOKUKSET ELI SAHRAMIT (IRIDACEAE)

- kotoisin Egeanmeren alueelta ja Keski-Aasiasta
- useita lajeja (mm kevätshrami *Crocus vernus* ja syysshrami *Crocus speciosus*) ja värejä
- helppohoitaisia
- jänisten ja myyrien suosiossa

PARSAKASVIT (ASPARAGACEAE)

Hyasintti eli tuoksuhyasintti (*Hyacinthus orientalis*)

- kotoisin Turkista, yli 2000 lajiketta, useita värejä
- viljelty kauan: aluksi Välimeren maissa, Ranskassa hajuvesiteollisuuden raaka-aineena, nykyisin eniten Alankomaissa
- myrkyllisiä alkaloideja
- kukkii keväällä, hyödettyinä joulukukka

huom. Myös skillat ovat parsakasveja!

LEINIKKIKASVIT (RANUNCULACEAE)

Anemone eli kruunuvuokko (*Anemone coronaria*)

- mukulakasvi, talveksi pois maasta, myrkyllinen
- Talventähdet** (*mm Eranthis hyemalis*)
- keltaiset kukat, hyvin aikainen, mukulakasvi

